

LOVLJENJE MIMOBEOŽNOSTI

Odsevi epidemije na spletnih družbenih omrežjih

Izvirni znanstveni članek | 1.01

Datum prejema: 11. 12. 2020

Izveček: Prispevek se osredinja na družbene razsežnosti epidemije koronavirusne bolezni, ki so se v številnih oblikah pojavljale in širile na spletnih družbenih omrežjih v obdobju t. i. prvega vala epidemije (marec-maj 2020). S pristopi digitalne etnografije in etnografije digitalnega avtorici analizirata enajst izbranih strani, skupin in profilov na Facebooku in Instagramu ter en spletni dnevnik, gradivo pa interpretirata v luči aktualnih družbenopolitičnih dogajanj in ga razvrstita v štiri tematske sklope (družbena angažiranost, teorije zarot, humor, vsakdan), s čimer pokažeta na inherentno prepletenost digitalnih in nedigitalnih področij.

Ključne besede: družbena omrežja, splet, digitalna etnografija, epidemija, koronavirus

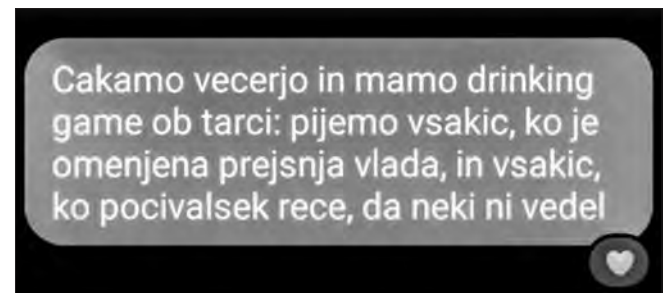
Abstract: This paper focuses on the social dimensions of the coronavirus epidemic, which emerged and spread in various forms in social networking sites during the "first epidemic wave" (March-May 2020). Using digital ethnography, the authors analyse eleven selected pages, groups, and profiles on Facebook and Instagram, as well as a blog, and interpret the material in light of current socio-political events. Through a thematic analysis, the authors form four thematic sets (social engagement, conspiracy theories, humour, everyday), which show the inherent intertwinement of the digital and non-digital spheres.

Keywords: social networks, internet, digital ethnography, epidemic, coronavirus

Uvod

Digitalnost v raznoliki pojavnosti predstavlja pomemben del družbene in kulturne stvarnosti, zato moramo pri razumevanju sodobnih načinov življenja upoštevati tudi njegove digitalne razsežnosti (glej npr. Podjed in Pretnar 2019). Razširjenost digitalnega na številnih družbenih področjih je v obdobju epidemije koronavirusne bolezni postala še očitnejša, saj se je družabno dogajanje v živo z nizom ukrepov in priporočil izrazito omejilo, kar je v vsakodnevne prakse prineslo številne spremembe. Bistveni del teh sprememb se kaže v dejstvu, da se je v tem obdobju velik del družabnega in družbenega dogajanja »preselil« na splet, v ospredje pa je še očitneje stopilo zavedanje o neustreznosti binarnega ločevanja na *on-* in *offline* oziroma digitalne in nedigitalne¹ vidike življenja (glej tudi Podjed 2010; Podjed 2021: 279). Da je to, »kar je vidno na zaslonu, le del zgodbe« in obratno (Varis 2016: 63; glej tudi Podjed 2021: 269), je eno izmed pomembnih izhodišč (antropoloških) raziskovanj, saj se digitalno vse bolj neločljivo vpleta v številne dele kakršnegakoli etno-

grafskega raziskovanja in razumevanja (Podjed 2021; glej tudi Podjed 2010). Interneta denimo ne dojemamo (več) kot »ločene sfere življenja, brez povezav z *offline* svetom« (Varis 2016: 60), vpliv virtualnega sveta na naša družbena življenja (Boellstorff 2008: 5) pa vse bolj stopa v ospredje.

Slika 1: Koronska pivska igrica (vir: Impresije epidemije, Eva, april 2020).

V prispevku se osredinja na tiste družbene razsežnosti epidemije koronavirusne bolezni, ki se v številnih oblikah pojavljajo in širijo na spletnih družbenih omrežjih. O pomembnosti (resnega) raziskovanja digitalnih družbenih omrežij v kratki refleksiji o pisanju spletnega bloga, ki je osnova knjige *Antropologija med štirimi stenami*, piše Dan Podjed in izpostavi, da se ravno skozi zrcalijo vpogledi v življenja, navade in prakse – kar je postalo še zlasti očitno v času, ko so veljali ukrepi za zajezitev epidemije

1 Terminološke zagate in teoretska ozadja razlikovanja med digitalnim in vsem, kar ni digitalno, presegajo namen in obseg pričujočega prispevka, zato uporabljava izraza digitalno in nedigitalno, pri čemer slednje (lahko) zajema vse plasti fizičnega, materialnega, simbolnega, družbenega ... sveta.

* Ana Svetel, mag. socialne in kulturne antropologije (2. bolonjska st.), Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; ana.svetel@ff.uni-lj.si.

** Veronika Zavrtnik, mag. etnologije in kulturne antropologije (2. bolonjska st.), Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; Inovacijsko-razvojni inštitut Univerze v Ljubljani; veronika.zavrtnik@ff.uni-lj.si.

(Podjed 2021: 276). V najini raziskavi sva se pri zbiranju podatkov omejili na enajst izbranih strani, skupin in profilov² na Facebooku in Instagramu ter na en spletni dnevnik; nekateri se s koronavirusom ukvarjajo primarno, druge sva vključili zato, ker je epidemija ključno zaznamovala njihove vsebine in aktivnosti. Na izbrani platformi sva se osredotočili, saj sta po najini presoji to platformi, kjer ljudje najpogosteje delijo vsebine, povezane z njihovim družbenim življenjem. S pristopi digitalne etnografije in etnografije digitalnega (Podjed in Pretnar 2019: 5) sva objave v izbranih skupinah analizirali, jih tematsko in motivno kategorizirali ter jih interpretirali v luči spremljajočih družbenopolitičnih dogajanj.

Metodološki pristop, ki sva ga uporabili, je bil nekoliko eklektičen. V prvi vrsti to pripisujeva dejstvu, da digitalna antropologija ni najino primarno raziskovalno področje in sva se raziskovanja zato lotili nekoliko naivno. Z zbiranjem podatkov sva začeli marca 2020, ko je bil v Sloveniji razglašen t. i. prvi val epidemije. V aprilu sva nato ustvarili Facebookov in Instagramov profil Impresije epidemije, kjer sva ljudi spodbujali k aktivnemu soustvarjanju gradiva, o čemer podrobneje piševa kasneje. Sistematično sva sledili objavam in komentarjem na izbranih straneh, shranjevali posnetke zaslonov ter zapiske posameznih strani opremljali s kratkimi komentarji in opažanji. Ob koncu maja, ko je bila epidemija preklicana in sva prenehali z zbiranjem gradiva, sva na podlagi zbranega gradiva, zapisov in pogovorov naredili tematsko analizo. Ves čas sva beležili tudi pomembne družbene, politične, zdravstvene prelomnice, povezane z epidemijo, ki sva jih nato lahko vzporejali z zbranim gradivom.

Raziskovanje digitalnega

Digitalna antropologija se je oblikovala z uveljavitvijo digitalnih tehnologij, proučevanja njihove družbene (upo)ra-be ter s tem povezanimi metodološkimi in epistemološkimi premisleki (glej npr. Miller in Horst 2012; Miller 2018). Poleg preizpraševanja posledic porasta digitalnih tehnologij se digitalna antropologija ukvarja z raziskovanjem samih tehnologij in tudi s tem, kako jih vključiti v metodologijo etnografskega raziskovanja. Hkrati naslavlja širša vprašanja o tem, kakšna naj bo sodobna antropologija in kaj v digitalni dobi sploh pomeni biti človek (Miller in Horst 2012: 4; Miller 2018: 2). Ob predpostavki, da sodobne načine življenja lahko razumemo le s celovitim raziskovalnim pristopom (Miller in Horst 2012: 3–30), digitalna antropologija torej poziva, da v etnografske raziskave

vključujemo digitalne svetove, ki v preteklosti niso mogli obstajati (Miller in Horst 2012: 4; Miller 2018: 2). Kot povzema Ajda Pretnar, se digitalna antropologija posveča »uporabi digitalnih tehnoloških rešitev in njihovi vpetosti v vsakdanje življenje, virtualnim svetovom in identitetam ter odnosu med digitalnim in materialnim« (Pretnar 2019: 9). Preizprašuje torej tako rabo kot posledice (rabe) digitalnih tehnologij in opazuje, kako se spreminjata tako človeštvo kot tehnologije (Miller 2018: 12). Tom Boellstorff v svoji etnografski raziskavi virtualnega sveta, poimenovanega Drugo življenje (*Second Life*), opomni, da so antropološke raziskave lahko del družbenih interakcij, ki jih omogočajo virtualni svetovi (Boellstorff 2008: 16).

Eden izmed ključnih poudarkov, ki se je oblikoval znotraj digitalne antropologije, je metodološki. V tem kontekstu Podjed in Pretnar (2019: 5) govorita o že omenjenih digitalni etnografiji in etnografiji digitalnega, pri čemer prvo razume meta kot »raziskovanje z digitalnimi pristopi,« drugo pa kot »etnografsko raziskovanje digitalnih svetov.« Ob digitalni etnografiji³ nekateri avtorji omenjajo tudi druge izraze, na primer virtualna antropologija (Boellstorff 2008) oziroma etnografija virtualnih prostorov (Hine 2000; Burrell 2009), kibernetska etnografija oziroma antropologija (Robinson in Schulz 2009; Paccagnella 1997), internetna etnografija oziroma etnografija na internetu (Sade-Beck 2004; Beaulieu 2004), spletnografija (*netnography*) (Kozinets 2009), aplikografija (*appnography*) (Cousineau idr. 2019).⁴ Heterogenost digitalne etnografije⁵ (četudi jo poimenujemo drugače) se kaže tudi v dejstvu, da »etnografskost« različne študije pojmujejo precej različno;⁶ nenazadnje se digitalna etnografija osredinja na zelo različne vrste podatkov in gradiv iz raznovrstnih spletnih okoljih (družbena omrežja, blogi, forumi, igralne skupnosti, spletne strani, portali za zmenke, wiki-strani ...) (Varis 2015: 55).

Ker gre pri digitalni etnografiji nujno za družbeno-kulturne prvine, (delno) umeščene na digitalno oziroma tehnološko področje, (digitalna) etnografskost odpira številne metodološke in epistemološke premisleke. Poleg vprašanj, kaj v spletnih okoljih konstituira skupnost in kako izvajati opa-

3 V pričujočem besedilu bova uporabljali ta termin.

4 Četudi se navedene etnografije osredinjajo na vpetost digitalnega v družbene in kulturne prakse, pa denimo aplikografija kot svoj osnovni predmet etnografskega preučevanja jemlje aplikacije.

5 Digitalna etnografija je z razvojem novih tehnologij in infrastruktur, spleta in najrazličnejših spletnih medijev v zadnjih dveh desetletjih doživela plodovit razmah, vseeno pa so že konec osemdesetih in v devetdesetih letih nastajale številne poglobljene raziskave digitalnega (glej npr. Turkle 1995; Nardi 1996; Dibbell 1998).

6 Piia Varis denimo poudarja, da v digitalni etnografiji ni širokega konsenza, ali etnografija implicira specifične načine zbiranja gradiv ali pa gre (bolj kot za tehniko oziroma metodologijo) za pristop (2016: 55). Po drugi strani pa Sarah Pink idr. v zborniku *Digital ethnography: Principles and practice* poudarjajo, da pri tovrstni etnografiji ne gre zgolj za metodo, temveč zmeraj tudi za razvoj in izgradnjo teorije (2016: 15).

2 Gre za različne vrste posameznih entitet na družbenih omrežjih: na Facebooku gre za strani (*pages*) in skupine (*groups*), na Instagramu pa za profile. Ker v tem članku ne bova tematizirali morebitnih razlik in specifik, ki so vezane na tovrstne formalne razlike, bova v nadaljevanju članka vse tri izraze uporabljali izmenjujoče in ob tem zmeraj ciljali na vse tri entitete (strani, skupine in profile), razen če je eksplicitno navedeno drugače.

zovanje z udeležbo, digitalna etnografija prevprašuje tudi idejo »terena« in njegovih prostorsko-časovnih koordinat⁷ ter prisotnost raziskovalca *in situ* (glej tudi Podjed 2021: 269). Magdalena Góralaska poudarja, da je količina digitalnega etnografskega gradiva pogosto izredno obsežna in da raziskovalec zlahka postane »preplavljen s količino zbranih empiričnih podatkov« (Góralaska 2020: 49). Upoštevati moramo dejstvo, da so se v digitalni etnografiji spremenile tudi vrste zbranega gradiva – avtorica denimo izpostavlja pomen posnetkov zaslona, t. i. *screenshotov*, hkrati pa opozarja na izzive učinkovite kategorizacije spletnih gradiv (Góralaska 2020: 49). Podobno ugotavlja tudi Piia Varis (2016), ki trdi, da je spletno komunikacijo izredno enostavno zbirati in reproducirati (na primer s funkcijo kopiraj-pri-lepi in z že omenjenimi posnetki zaslonov). Odpira se tudi vprašanje raziskovalčeve prisotnosti: ali je sploh smiselna, kadar je moč vse preučevano dogajanje pridobiti kasneje (Varis 2016: 62).⁸ Poleg omenjenih se raziskovalne zagate nanašajo tudi na identitete posameznikov, ki jih preučujemo. Spletne identitete se denimo ne skladajo nujno z »resničnimi« biografskimi ozadji (Varis 2016: 63),⁹ vprašanje identitet pa razkriva tudi etične razsežnosti etnografskega dela v virtualnih okoljih (glej Pink idr. 2016; Dobson idr. 2018; Morey idr. 2012), kjer so meje med zasebnimi in javnimi spletnimi prostori zabrisane, antropologova prisotnost pa je pogosto neopazna. V številnih primerih je nemogoče pridobiti soglasja, saj so akterji, ki vstopajo v preučevana spletna okolja, bistveno številčnejši, pa tudi bolj razpršeni in naključni kot pri tradicionalni obliki etnografije. S tovrstnimi dilemami sva se srečevali tudi pri zbiranju gradiv za pričujoči članek, saj sva pri določanju nekaterih tematskih polj, vezanih na spletne debate o koronavirusu, takoj naleteli na več deset, v nekaterih primerih pa tudi več sto komentarjev pod posameznimi objavami. Četudi sva pri analizi vse objave, komentarje in druge reakcije anonimizirali, pa je bilo pri sondažnem zbiranju gradiv nemogoče pridobivati soglasja oziroma uporabnike spletnih omrežij obveščati o najini raziskavi.

7 Že leta 2010 je v prispevku Omreženi prostori: Facebook kot znanilec vzpona omrežij in zatona prostorske paradigme Dan Podjed preizpraševal pomen prostorske paradigme za raziskave in razumevanje spletnih (družbenih) prostorov in omrežij.

8 O nekaterih zagatah, ki se (lahko) pojavijo pri vključevanju informacijsko-komunikacijskih tehnologij v svoje raziskave pišeta tudi Ahlin in Li (2019), ki izpostavita tudi časovno dimenzijo.

9 V tem kontekstu je zanimiv koncept ‚nonimnih‘ virtualnih prostorov (Zhao et al. po Varis 2016: 64), kjer naj bi uporabniki nastopali s svojimi praviimi imeni. ‚Nonimnost‘ uporabnikov vzpodbujajo številni osrednji družbeni mediji, denimo Facebook, Instagram in Twitter – razloge lahko delno iščemo v personaliziranih oglaševalskih strategijah, ki jih takšna nonimnost omogoča, posledično pa nonimnost pomembno vpliva tudi na antropološko raziskovanje na omenjenih družabnih omrežjih, kar bova prikazali tudi v nadaljevanju prispevka.

Koronavirus na družbenih omrežjih

Ker je epidemija v številnih razsežnostih družbena in kulturna, so se v pomladnih mesecih leta 2020 etnološke in antropološke institucije v Sloveniji¹⁰ in po svetu¹¹ začele odzivati na epidemično oziroma pandemično situacijo. Eden izmed takih odzivov je tudi profil Impresije epidemije, ki sva ga avtorici tega prispevka ustvarili aprila 2020 in nastaja pod okriljem Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL. Gre za profil oziroma stran na družabnih omrežjih Facebook in Instagram, kjer s pozivom zbirava utrinke epidemično zaznamovanega vsakdana, ki jih nato urediva in na istem mestu javno objavliva. Impresije epidemije v ospredje postavljajo beleženje vsakdanjika v času epidemije. Utrinki, ki jih pošiljajo sledilci in sledilke, prikazujejo raznolike motive iz njihovega vsakdanjega življenja, ki jih fotografirajo s svojimi pametnimi telefoni. Ko utrinke in kratko spremljevalno besedilo pošljejo na profil Impresije epidemije in ko ga pripraviva za objavo, pa postanejo element spletnih družbenih omrežij – na voljo za deljenje, komentarje, všečke ipd. S tem se njihova vloga, pomen in umeščenost popolnoma spremeni, saj se (lahko) pretvorijo tudi v raziskovalno gradivo.

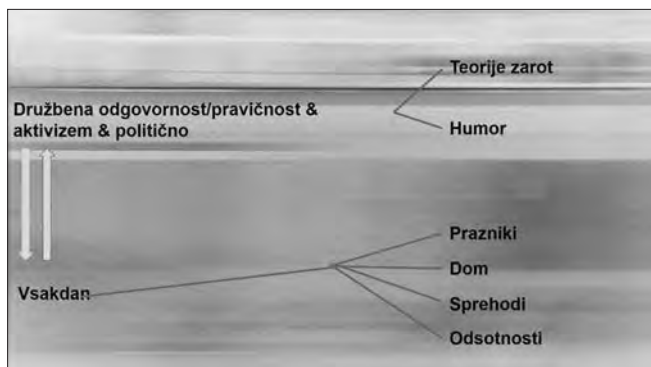
V prispevku sva analizirali tako gradivo, ki sva ga zbrali na strani Impresije epidemije, kot objave na spletnem dnevniku Vsakdanjik (ki nastaja pod okriljem ISN ZRC SAZU in SED ter ga urejata Saša Poljak Istenič in Saša Babič),¹² ki jih Inštitut za slovensko narodopisje redno deli na svojem Facebookovem profilu (glej Poljak Istenič in Babič 2020). Osrednji del gradiva pa sva pridobili na »ne-etnoloških« oziroma »neantropoloških« skupinah, profilih in straneh na družbenih omrežjih Facebook in Instagram. Na Facebooku sva spremljali skupine Korona Virus Slovenija, Corona – največja prevara stoletja, Drožomanija, Inštitut 8. marec, Mladi za podnebno pravičnost in Kje bomo pa jutri spali?.¹³ Na Instagramu pa sva sledili profilom

10 Impresije epidemije v okviru OEIKA, (kolektivni) spletni dnevnik Vsakdanjik pod okriljem ISN ZRC SAZU in SED, koronski humor v okviru SEM. Omeniti velja še vsebine, ki jih je v okviru Antropologije med štirimi stenami razvil Dan Podjed (glej Podjed 2020).

11 Glej npr. Collecting Covid 19 (<https://anthrocovid.com/>), The Epidemic Response Anthropology Platform (<https://www.epidemicresponse.net/>), Boas Blog (<https://boasblogs.org/witnessingcorona/>) idr.

12 Za popolnejši pregled in celovitejšo obravnavo vprašanja, kako so se na epidemijo na družbenih omrežjih odzvale osrednje slovenske etnološke in antropološke institucije, bi bilo nujno vključiti tudi Slovenski etnografski muzej. Muzeja in njegovega projekta zbiranja koronskega humorja v pričujoči članek nisva vključili, saj bi bilo za to fokus nujno razširiti na širša vprašanja vloge in pomena muzejev med epidemijo, kar pa je za pričujoči prispevek preobsežna tematika.

13 V času prvega vala je imela skupina Korona Virus Slovenija okrog 57.000 članov, Corona – največja prevara stoletja dobrih 7000 sledilcev, Drožomanija skoraj 23.500 članov, Inštitut 8. marec približno 9500 sledilcev, Mladi za podnebno pravičnost dobrih 7000 sledilcev, Kje bomo pa jutri spali? pa približno 2500 sledilcev.

Slika 2: Prikaz sistematizacije identificiranih tem in podtem (Ana Svetel in Veronika Zavrtnik, maj 2020).

Koronazlom, Srcozlom, Delozlom in Domozlom.¹⁴ Že na prvi pogled je jasno, da gre za precej različne skupine. Na aktualno epidemijo koronavirusne bolezni se, poleg Impresij epidemije in Vsakdanjika, ciljno osredotočata Facebookovi skupini Korona Virus Slovenija in Corona – največja prevara stoletja ter Instagramov profil Koronazlom. Preostale strani, skupine in profile sva v raziskavo vključili, ker je epidemija njihove vsebine izrazito zaznamovala in vplivala na dejavnosti in dinamike (rast števila članov, prisotnost s korono povezanih objav ipd.).

Tematska analiza zajema vsebine, objavljene na izbranih straneh, ki so se pojavljale v obdobju, ko je bila epidemija v Sloveniji razglašena prvič (t. i. prvi val), tj. v obdobju med 12. marcem in koncem maja 2020 in jih je zato nujno razumeti v tem časovnem okvirju. Skozi analizo sva oblikovali štiri tematske sklope: družbena angažiranost,¹⁵ teorije zarot, humor in vsakdan. Slednjega sva razdelili na podteme prazniki, dom, sprehodi in odsotnosti.

Družbena angažiranost

Vsebine, ki jih uvrščava v ta sklop, se nanašajo na širok nabor tematik, ki se v veliki meri dotikajo (družbenih) posledic epidemije in jih bova osvetlili skozi podteme okoljskih vprašanj, stanovanjske oskrbe, dela, družbene odgovornosti in nezadovoljstva z vladnimi potezami.

Objave glede **okolja** se v kontekstu epidemije vežejo tako na razmisleke o tem, da je epidemija priložnost za refleksijo o antropocentričnem odnosu do narave, kot na okoljevarstvena vprašanja in posledice podnebnih sprememb. Take objave so pogosto usmerjene tudi v problematizacijo konkretnih potez vlade in resornega ministrstva. Vsebine v tem sklopu pogosto temeljijo na predpostavki, da je pandemija razgalila okoljsko nevarnost obstoječega sistema, pojavljajo se tudi pozivi k večji samooskrbi, per-

¹⁴ Koronazlom ima dobrih 3000 sledilcev, Srcozlom približno 14.000, Delozlom skoraj 11.000, Domozlom pa dobrih 5000 sledilcev.

¹⁵ Termin razumeva kot nadpomenko za raznolike vsebine, vezane na družbeno odgovornost in pravičnost, politično in družbeno udejstvovanje, posameznikov in skupinski aktivizem, angažma ipd.

makulturi, k bolj ekološkim mestom, ideji odrasti ... Velikokrat se uporabljajo termini, vezani na pravičnost (npr. pravična prihodnost), poudarja pa se tudi pomen aktivnega državljanstva v smislu pozivov k udeležbi na protestu Narave ne damo. Del vsebin v tem podsklopu se navezuje na »naturalizacijo virusa«, kjer gre za ideje, da je »narava tako hotela« oziroma da »narava potrebuje počitek«.

Stanovanjska oskrba naslavlja teme, vezane na najemniški trg, pozive proti deložacijam iz študentskih in dijaških domov in umeščanje stanovanjske v širši kontekst družbene pravičnosti. Zanimivo je, da so na strani Kje bomo pa jutri spali? objavili zapis: »Stanovanja kot osrednja infrastruktura *zdravih* mest in peticija 8 zahtev za *varne* domove med pandemijo« (poudarki avtoric) – gre torej za implementacijo epidemičnih konceptov (zdravje, varnost) v diskurz stanovanjske pravičnosti.

Tematika **družbene odgovornosti** se na eni strani izraža skozi aktivistične pristope k ohranjanju narave in pozive k ohranjanju obstoječih javnih sistemov, na drugačen način pa se izraža skozi denimo zgražanje nad ovajanjem sosedov, ki so kršili prepoved zbiranja oziroma gibanja. Nekoliko širše gre celo za preizpraševanje ne le sočlovekove vloge v epidemičnih procesih, pač pa za preizpraševanje (škodljive) vloge človeštva nasploh: »Ali je covid-19 posledica uničujočih posegov človeka v naravo?«

Ključna značilnost je, da vse analizirane strani precej zvesto sledijo aktualnim družbenim dogodkom in da lahko jasno identificiramo »dogajalni« lok prvega vala epidemije. Tako v tednih ob koncu razglasitve epidemije na straneh, ki niso neposredno povezane s korono in ki so obstajale že prej, ponovno najdemo objave, ki niso vezane na epidemijo. V prvih dneh po razglasitvi epidemije in karantene (Spletni vir 1)¹⁶ so se tematike usmerile tudi na področje **dela**, predvsem na aktualne zgodbe trgovcev in trgovk, zniževanje plač (in nesorazmerno dvigovanje plač funkcionarjev), odpuščanje (še zlasti v primerih prekarne zaposlitve), neustreznost zaščite (maske, pleksi stekla) na delovnem mestu, logistične težave zaradi ukinitve javnih infrastruktur (npr. javnega prometa), pritiskov h koriščenju letnega dopusta. Nesprevidljiva (četudi pogosto implicitna) tema so bile tudi medgeneracijske napetosti, ki so se pojavile predvsem ob pojavu odpuščanja mladih (»neogroženih«) zaradi prekarne delovne razmerij, medtem ko so starejši (»ogroženi«) morali ostajati na delovnih mestih. V luči tega so bile še zlasti na platformah, ki obravnavajo politične oziroma družbeno aktualne vsebine (denimo Inštitut 8. marec), prisotne objave ob prvomajskemu prazniku. Tematiziranja tega praznika na ostalih platformah skorajda ni bilo zaznati.

Zadnji podsklop tematik je neposredno povezan z **nezadovoljstvom z vladnimi potezami**. Te objave so pogosto

¹⁶ Tovrstne objave so se začele pojavljati že v začetku marca, preden je bila epidemija uradno razglašena.

vezane na pozive k udeležbi na protivladnih protestih in na deljenje protestniškega fotografskega in video gradiva iz Ljubljane in drugih slovenskih mest. Pogosto pa tematizirajo tudi konkretno protestniško dogajanje, denimo izpostavljanje in problematiziranje »ograje« (ki je bila v času protestov postavljena na Trgu republike v Ljubljani), torej fizične pregrade, ki poudarja ločenost oblasti in »ljudstva«, podpora policistu, ki se je fotografiral s protestnikom in podobno. Na analiziranih Facebookovih straneh so pogosti tudi pozivi, peticije in kampanje. Uporabniki in moderatorji družbenih platform torej ne uporabljajo le za informiranje, temveč tudi za pozivanje sledilcev in članov k participativnim dejavnostim.

Zanimiva je tudi komplementarnost med nekaterimi Facebookovimi in Instagramovimi profili. Kje bomo pa jutri spali? je Facebookova stran, ki stanovanjsko situacijo mladih naslavlja predvsem kot strukturni problem, zato se na tej strani ne pojavljajo osebne zgodbe. Medtem pa lahko Instagramov profil Domozlom razumemo kot nekakšen spletni arhiv drobcev konkretnih primerov, izpovedi posameznikov, upovedanih v zasebnih korespondencah, vezanih na te iste stanovanjske probleme.

Teorije zarot

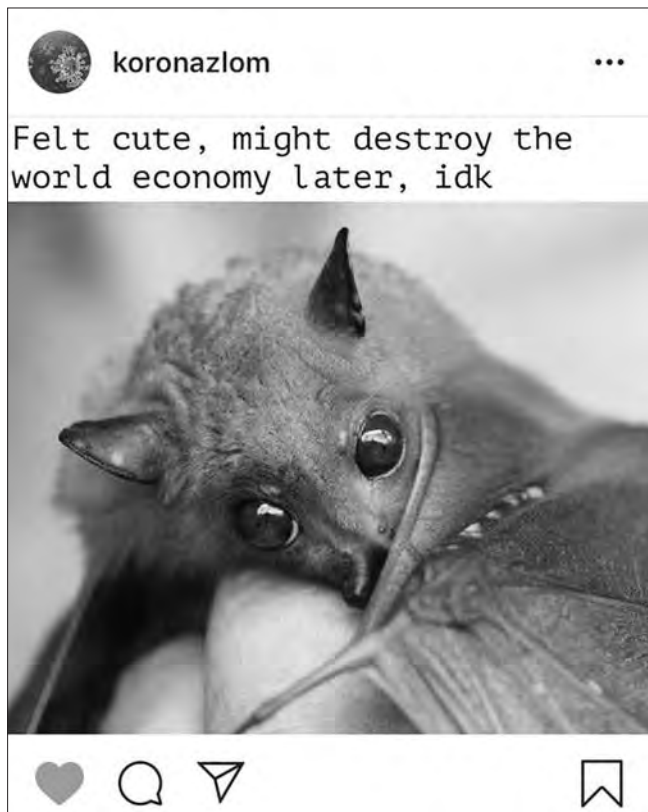
V časovnem obdobju, ki ga obravnava prispevek, so bili dvomi v temeljne vidike epidemije koronavirusne bolezni široko razširjeni, izražali pa so se predvsem na treh ravneh: znikanje obstoja koronavirusa, tematika cepljenja in razprave o omrežju 5G. Bistvena predpostavka vseh je, da je **koronavirus izmišljen**, da ni to, kar mislimo, da je, oziroma da ne obstaja. Skozi analizo gradiva se kažejo vse tri značilnosti zarotniških pripovedi, ki jih na primeru sodobne Turčije izpostavi Saglam (2020: 20): pojasnjevanje kompleksnih izkušenj na preprost način; govor o »nas«, ki smo neškodljivi, in »drugih«, škodljivih, ki nam stojijo naproti; delovanje, ki je neodvisno od resnice in (znanstvenih) dokazov. Morda najbolj ilustrativni primer je Facebookova stran Corona – največja prevara stoletja, ki obiskovalcu denimo ponudi razlago: »Teorije zarot ne obstajajo, obstajajo zarote. Corona virus je zarota, s katero želijo globalni (skriti) voditelji opravičiti najhujšo gospodarsko krizo, ki prihaja, držati ljudi prestrašene in fokusirane drugam« (Spletni vir 2). Pojavljata se dva »generalna krivca«, ki sta gonilo izmišljotin o koronavirusu. To sta farmacija, ki želi pod pretvezo koronavirusa (pre) cepiti prebivalce, in tehnološka podjetja, ki želijo »skrivoma« postaviti oddajnike 5G ter tako omogočiti vsesplošen nadzor prebivalstva. Izrazoslovje, ki se pojavlja ob teh vsebinah, je izrazito »sočno« (policisti so teleta, ljudje so idioti, ovce, politiki so banda pokvarjena itd.). Tarča pogovorov so pogosto »skorumpirani mediji«, ki namenoma širijo laži, v ospredje pa so postavljeni posamezniki, ki »si drznejšo razmišljati s svojo glavo« in jih oblast (še) ni »podkupila« (v tem kontekstu sta bila izpostavljena deni-

mo Miroslav Petrovec in Sebastjan Piberl). Slednje lahko ponovno vzporejava z ugotovitvami Erola Saglama (2020: 19), ko govori o performativnem vidiku zarotniških pripovedi, ki v Turčiji soustvarjajo »moškega, ki ve« (Saglam 2020: 20) in vidi onkraj tega, kar vidijo vsi ostali ter s tem soustvarjajo tudi njegovo družbeno moč in vlogo. Tematike zanikanja se prepletajo z razpravami o **prisilnem cepljenju**, ki se ga prepozna kot enega izmed glavnih razlogov za razglasitev epidemije. Drugi, v diskusijah nekoliko manj prisoten skrivni krivec za razglasitev epidemije, pa je **omrežje 5G**. V kontekstu teh objav se koronavirus pojavlja kot pretveza, pod katero se na skrivaj gradijo oddajniki 5G, za gradnjo katerih bi sicer morali pridobiti gradbena dovoljenja, sedaj pa lahko vse skupaj pometejo pod »korona preprogo«. Kdo je tisti, ki oddajnike gradi, ni nikoli neposredno razkrito, organ nadzora je »globalna politika,« »vlada,« »globalni nadzorniki« ipd. To izrazito sovпада s tem, kar opisujeta Harding in Stewart (v Saglam 2020: 20), ki trdita, da so zarotniške pripovedi na Zahodu usmerjene v to, da razkrivajo prikrita strategije, ki naj bi posegale na področje svobode in (samo)nadzora posameznika. Pri objavah, povezanih s teorijami zarot, morava omeniti še t. i. trole. Ti se običajno pojavijo v vlogi nekoga, ki »smeti« oziroma »trola« z (nesmiselnimi) vsebinami.¹⁷ V skupinah, ki širijo teorije zarot, pa se kot troli pojavljajo tisti, ki prispevajo vsebine, ki zagovarjajo znanost, obstoj koronavirusa in opozarjajo na epidemično situacijo. Svoje objave pogosto opremijo z dobrodušnimi smeškoti. Pri analizi tematik in motivov, ki jih preigravajo v »zarotniških« spletnih skupnostih, sva opazili vzporednico s stranmi, vezanimi na družbeno angažiranost. Zanimivo je namreč, da se v skupinah »teorij zarot« pojavljajo podobne tematike kot denimo na aktivističnih straneh. V obeh primerih gre za neodobranje vladnih ukrepov, obsojanje korupcije ipd., le da gre v prvem primeru za prepričanje, da je bolezen sama izmišljena z namenom izvedbe teh dejanj, pri drugem pa gre za poudarjanje, da je politika aktualno situacijo izkoristila, in ne za dvom v bolezen.

Humor

»Koronski« humor v izbranih skupinah se veže tako na aktualne teme v Sloveniji – na primer na oddajo Tarča o nabavah zaščitne opreme 30. 4. 2020 (glej Sliko 1) – kot na globalne/pandemične teme, denimo na temo izvora virusa (glej Sliko 3). Tako »lokalne« kot »globalne« šale pogosto naslavlajo tiste vidike, ki lahko vzbujajo občutke tesnobe zaradi neznanega (denimo (pre)malo informacij o značilnostih in izvoru virusa) ali pa občutke frustracije zaradi nemoči (pri sumih na koruptivne prakse). Podobno se

¹⁷ V kontekstu družbenih omrežij lahko trole razumemo kot posameznike, ki poskušajo spodbuditi čustvene odzive uporabnikov, in sicer tako, da strani, bloge, profile ipd. polnijo z vsebinami, za katere vedo, da bodo spodbudile buren odziv.

Slika 3: Netopir, uničevalec svetovne ekonomije (vir: Koronazlom, maj 2020).

skozi humor izražajo tudi tiste teme, ki v resnejših kontekstih navadno ne najdejo mesta, ker so povezane s kolektivnimi ambivalencami, strahovi in tabuji. Skozi humor se je denimo izražalo vprašanje smrti oziroma morebitnega izrazitega povečanja umrlih (krsta IKEA) in odnosa do tistih držav, ki so v prvih tednih pandemije vodile po številu okuženih. S humorjem se je tako kazala sumničavost do Italijanov, Kitajcev ...

Posebna kategorija pa je tudi humor, ki tematizira **medgeneracijske teme**. V šalah,¹⁸ ki naslavljajo strukturne napetosti med generacijami, starejša generacija predstavlja zdravstveno bolj ogroženi del populacije, hkrati pa se mladi v pomanjkanju socialne, zaposlitvene in stanovanjske varnosti, ki jo ukrepi za zaščito starejše generacije še poglobljajo, prav zato počutijo ogrožene.

V skupinah, ki sva jih analizirali, najdemo tudi humor na **viralne¹⁹ koronske novice** – posebej zanimiv je primer »pice na veji« (glej Sliko 4), ki združuje dvoje: fokus na Italijo kot prvo prizadeto državo v Evropi in parodijo na novice o živalih, ki zavzemajo človeške habitate oziroma

¹⁸ Sklepamo lahko, da generacijski humor, ki sva ga zbrali na izbranih skupinah in profilih, pogosto nagovarja predvsem mlajšo generacijo. Na to implicira že izraz »boomerji«, s katerim mlajši označujejo starejše (t. i. boomer generacijo).

¹⁹ Zanimiva in zgovorna je tudi skupna etimologija besed viralen in virus.

Slika 4: Pica na veji. Kot posledica karantene se je naravno okolje v Italiji obnovilo (vir: Koronazlom, marec 2020).

se vračajo v svoje primarne ekosisteme. Primer omenjenih novic so denimo (lažne) informacije o delfinih, ki so se »vrnili« v Benetke. Nenehno preobražanje obstoječih memov nenazadnje kaže tudi na to, da lahko velik del »koronskega humorja« razumemo kot primere sodobnega folklornega gradiva (glej Mencej 2021).

Tema, ki se je pojavljala v prvih tednih širjenja virusa (januarja in februarja), nato pa povsem potihnila, je analogija med imenom tega virusa (*coronavirus*) in znamko piva Corona, ki je bila sprva izjemno aktualna (Lee 2020). Po drugi strani pa je od razglasitve epidemije naprej v humoristnih objavah dolgo vztrajal motiv kopicenja toaletnega papirja. Stran Koronazlom je na primer delila sliko, ki se ponavadi pokaže ob koncu spletnih nakupov, ko izbiramo plačilno sredstvo, le da je bil med plačilnimi sredstvi naveden tudi toaletni papir.

Izpostaviti velja tudi humor, ki neposredno naslavlja **teorije zarot** (npr. 5G kot telebajsek, novo cepivo, ki mora povzročati avtizem). Humorne objave so prednjačile na straneh, ki so primarno namenjene koronavirusu, v manjši meri pa sva tovrstne objave zasledili tudi na straneh, ki so izhodiščno namenjene drugim področjem. Na strani Inštitut 8. marec so denimo humorno povezali okoljevarstveno problematiko s potrošniškim sloganom hiperkapitalizma: »Popolna razprodaja: Vse mora ven!«

Vsakdan

V četrti tematski sklop sva uvrstili najrazličnejše objave, ki se ukvarjajo s posameznikovim vsakdanjikom v času epidemije. Gre torej za objave, ki niso neposredno vezane na družbene ali politične teme, temveč se ukvarjajo z individualnimi vsakodnevnimi praksami. Skupni imenovalac objav je, da implicitno izpostavljajo razliko med preteklim/uveljavljenim/normalnim in sedanjim/epidemičnim/izrednim vsakdanjikom. Ker ta sklop zajema izredno raznolike objave, sva identificirali štiri prevladujoče podteme: dom, zunanost, prazniki in odsotnosti.

V prvo sva uvrstili vse objave, vezane na tematike **dom(o-vanjja)**. Te se pogosto osredinjajo na aktivnosti, ki so se pred epidemijo odvijale zunaj doma (služba, izobraževanje, druženje), in ob tem tematizirajo dejstvo, da se posameznik v času epidemije večinoma zadržuje doma, skupaj z ostalimi člani gospodinjstva. V podtemo »dom« sva vključili tudi vsebine, vezane na pogostejše ali nove prakse priprave hrane. Pri tem velja izpostaviti pripravo kruha, predvsem peko z drožmi, ki je bila v času karantene zelo priljubljena. Popularnost peke z drožmi se je na družbenih omrežjih kazala s številnimi objavami fotografij domačega kruha na zasebnih profilih, v najini raziskavi pa sva ta trend prepoznali predvsem v skokoviti rasti števila članov Facebookove skupine Drožomanija in v živahni aktivnosti te strani.²⁰

V kategorijo doma pa sva vključili tudi objave, ki tematizirajo prostočasne aktivnosti, ki so se zaradi epidemije preselile na splet – denimo koncerti in gledališke predstave, pijače s prijateljem ali prijateljico po videoklicu, praznovanja rojstnega dne po Zoomu ipd. V teh objavah vidimo zanimiv meta-spletni moment: posamezniki namreč na družbenih omrežjih objavljajo fotografije in zapise o tem, kaj vse po novem počnejo prek spleta.

Druga podkategorija je povezana s časom, preživetim **zunaj** (tako v urbanem kot v ruralnem okolju), predvsem v obliki sprehodov in rekreacije. Po eni strani se je na družbenih omrežjih povečala količina objav z motivi »narave« (cvetoča drevesa, primestne pešpoti, parkovne površine), po drugi strani pa so uporabniki družbenih omrežij delili tudi utrinke z mestnih sprehodov – tukaj so prevladovala podobe praznih ulic in trgov, zaprtih trgovin in lokalov, napisov in opozoril na javnih mestih, grafitov ipd.

V podtemi **prazniki** so objave prav tako največkrat osredinjene na razliko med letos (»izredno stanje«) in sicer (»normalno stanje«). Tukaj gre denimo za fotografije velikonočnega blagoslova preko računalnika (Slika 5) in za *online* prvomajske budnice.

Slika 5: Velikonočni blagoslov preko računalnika (vir: Impresije epidemije, Nika, maj 2020).

V četrti podtemi sva identificirali objave, povezane z **odsotnostjo**. Na eni strani gre za tematiziranje fizične odsotnosti ljudi, druženja in dogodkov – torej različnih dražljajev, povezanih z družabnostjo in družbenim življenjem. Po drugi strani pa gre tudi za odsotnost nekaterih vsebin, na katere v objavah, ki obravnavajo vsakdanjik, skoraj nisva naleteli. Tako je bilo na primer malo ali pa nič pozornosti posvečene dnevu zmage in dnevu boja proti okupatorju, medtem kot je bilo na temo velikonočnih praznikov in prvega maja več objav. Kot skrbnici strani Impresije epidemije sva opazili, da sva dobili relativno malo utrinkov s področja oblačilne kulture v času karantene, četudi sva na take prispevke s ključnikom #koronamoda eksplicitno apelirali. V kategoriji odsotnosti velja poudariti tudi odsotnost fizične bližine, ki je izpostavljena v nekaterih objavah. Pri analizi spletnega dnevnika Vsakdanjik sva opazili, da se nekateri zapisi posvečajo odpadlim oz. prestavljenim dogodkom – tudi tukaj gre za svojevrstne odsotnosti, za zapise o dogodkih, ki jih ni. Avtorji razumejo sedanjo situacijo kot »nenormalno«. »Če bi bilo vse normalno, bi bila danes, 25. aprila, ko pričenjam pisati ta prispevek, na Markovi procesiji v dolini Idrije,« denimo zapiše Mojca Ravnik (Ravnik 2020). Gre za zanimivo zaznavanje časovnosti, ki bi jo lahko ponazorili: prej = po starem, zdaj = po novem, potem = po starem.

Sklep

Sodobna digitalna etnografija temelji na premisi, da digitalno in nedigitalno področje nista ločena, saj se digitalne, denimo spletne aktivnosti nenehno prepletajo z vsemi ostalimi prvinami družbenega življenja. Prav »nedigitalno-centričnost« je eden izmed temeljnih principov digitalne etnografije, ki jih izpostavljajo uredniki zbornika *Digital Ethnography: Principles and Practice* (Pink idr. 2016: 10). Podobno sva na konkretnih primerih opazili tudi v svoji raziskavi. Izbrane strani, ki sva jih na družbenih omrežjih analizirali, so v večini primerov služile kot platforme za družabnost in družbenost – za širjenje in deljenje informacij, prepričanj in avtobiografskih fragmentov, za

²⁰ V skupini Drožomanija, ki je nastala kot spletni »podaljsek« skupnosti, ki se je vzpostavila okrog knjige Anite Šumer *Drožomanija*, je veliko članov aktivno sodelovalo. Dnevne objave so se nanašale na deljenje fotografij svojega kruha, iskanje nasvetov in svetovanje, iskanje in podarjanje droži ipd., prav tako pa so bili člani aktivni pri komentiranju, všečkanju, deljenju objav.

pogovore in diskusije, torej za komunikacijo v širokem pomenu besede. Tematike in motivi, ki so se skozi komuniciranje generirali in distribuirali, pa so bili neposredno prepleteni z nedigitalnimi svetovi – z vsakodnevnimi življenjskimi praksami posameznih uporabnikov spleta, z aktualnim družbenopolitičnim dogajanjem, z medijskimi poročanji ipd. Predstavljenih primerov zato ne razumeva kot oddvojenih od »zunanjega« sveta, izoliranih v »virtualni« resničnosti, temveč kot del enovite družbene in kulturne stvarnosti, ki zaobjema tako digitalne kot nedigitalne ravni, oziroma kot medsebojno prepletene svetove, »pri čemer ne moremo določiti, kje se različni svetovi začnejo in končajo« (Podjed 2010: 134).²¹

Pri številnih analiziranih skupinah sva ugotovili, da njihove objave spadajo v eno, prevladujočo kategorijo. Objave v skupini Corona – največja prevara stoletja so seveda vezane skoraj izključno na temo teorij zarote, skupine Kje bomo pa jutri spali?, Inštitut 8. marec in Mladi za podnebno pravičnost s svojimi objavami zvečine sodijo v kategorijo družbene angažiranosti. Prepletenost slednje kategorije in humorja je najintenzivneje prisotna v skupinah Domozlom in Delozlom. Vsakdanje teme najizraziteje pokrivajo Impresije epidemije, blog Vsakdanjik, Drožomanija, deloma pa tudi Srcozlom in že omenjena -zloma, medtem ko v skupini Korona Virus Slovenija najdemo objave iz vseh kategorij. Četudi obstajajo prevladujoče težnje po določeni kategoriji objav, pa ugotavljava, da vse izbrane skupine v svojih objavah segajo v več kategorij hkrati.

Delitev vsebin na štiri tematske sklope se je izkazala kot nujna za okvirno kategorizacijo raznolikega, kvalitativno in kvantitativno bogatega gradiva. Hkrati pa ne gre za rigidno ali neprepustno zastavljeno shemo – številni motivi se seveda pojavljajo v več sklopih hkrati. Motiv doma se denimo pojavlja tako v objavah iz sklopa družbena angažiranost (najpogosteje v skupinah Kje bomo pa jutri spali? in Domozlom) kot v objavah iz sklopa vsakdanjega življenja (na primer v prispevkih na strani Impresije epidemije in na blogu Vsakdanjik), seveda pa so z domom neredko povezane tudi humorne objave. Kot navajava zgoraj, se med objavami s področja družbene angažiranosti in prispevkov na temo teorij zarote rišejo vzporednice, prav tako pa se prepletata sklopa humorja in teorij zarot.

Čeprav torej opažava številne vzporednice in presečišča, velja izpostaviti tudi, da izbrana delitev na vsakdanjik na eni, družbeno angažiranost na drugi strani ter na ločena sklopa humorja in teorij zarot kaže na zanimiv vidik časovnosti v razumevanju namena »koronskih« objav. Medtem ko se vsebine, vezane na vsakdanjik, ukvarjajo z »novo« sedanostjo, ki jo bodisi razumejo v odnosu do preteklosti bodisi jo zbirajo kot dokument časa, ki naj bi bil zanimiv za zanamce, pa po drugi strani vsebine, vezane na družbeno angažiranost, sedanost nenehno umeščajo v

prihodnost – naj gre za okoljsko, stanovanjsko ali politično področje. Teorije zarot se pogosto postavljajo nadčasovno oziroma privzemajo pozicijo totalnih razlagalnih modelov (»vse je povezano«), medtem ko se humor navezuje na vse tri sklope (vsakdanjik, družbena angažiranost, teorije zarote), vendar se načeloma generira zgolj kot odziv na že obstoječe vsebine.

Časovni vidik pa je pomemben tudi za razumevanje trendov in razvoja objav ter tematik v izbranem časovnem okvirju in predvsem za umeščanje digitalnih vsebin v širše, nedigitalne družbene in kulturne procese. Motivi, ki so prevladovali v določenem obdobju, so bili neločljivo povezani z razvojem epidemije (in obepidemične stvarnosti) na lokalni in globalni ravni. Tako je »afera z zaščitno opremo,« razkrita v oddaji Tarča, v naslednjih dnevih in tednih močno vplivala na objave v vseh analiziranih skupinah. Maja, ko so se ukrepi začeli sproščati, pa so se zgostile objave, povezane s »kolesarskimi« protesti, zaradi karantene zanemarjenimi frizurami ipd. V objavah na spletnih družbenih omrežjih tako jasno vidimo, da epidemija v svoji družbeni razsežnosti ni enovita in nespremenljiva, temveč da je dobivala in še dobiva nenehno nove pomene.

Razvoj »koronskih« tematik, ki prevladujejo na družbenih omrežjih, seveda ni bil omejen le na t. i. prvi val, temveč še zmeraj poteka in kaže na neločljivo povezanost digitalnega oziroma spletnega in nedigitalnega. Podrobnejša analiza omenjenega razvoja in primerjalni pristop k razumevanju koronskih objav »prvega« in »drugega vala« epidemije pa so tiste smeri raziskovalne poglobitve pričujočega prispevka, ki bi se jim veljalo posvetiti v nadaljnjih obravnavah odsevov epidemije na družbenih omrežjih.

Literatura in viri

- AHLIN, Tanja in Fangfang Li: From field sites to field events. Creating the field with information and communication technologies (ICTs). *Medicine anthropology theory* 6/2, 2019, 1–24.
- BEAULIEU, Anne: Mediating ethnography: Objectivity and the making of ethnographies of the internet. *Social epistemology* 18/2–3, 2004, 139–163.
- BOELLSTORFF, Tom: *Coming of age in second life. An anthropologist explores the virtually human*. Princeton in Oxford: Princeton university press, 2008.
- BURREL, Jenna: The field site as a network: A strategy for locating ethnographic research. *Field methods* 21/2, 2009, 181–199.
- COUSINEAU, Luc S., Harrison Oakes in Corey W. Johnson: Appnography: Modifying ethnography for app-based culture. V: Diana Parry, Corey W. Johnson in Simone Fullagar (ur.), *Digital dilemmas: Transforming gender identities and power relations in everyday life*. London: Palgrave Macmillan, 2019, 95–117.
- DIBBELL, Julian: *My tiny life: Crime and passion in a virtual world*. New York: Henry Holt, 1998.
- DOBSON, Amy Shields, Brady Robards in Nicholas Carah: *Digital intimate publics and social media*. London: Palgrave Macmillan, 2018.

21 V tem kontekstu Dan Podjed (2010) govori o omreženih prostorih.

- GÓRALSKA, Magdalena: Anthropology from home: Advice on digital ethnography for the pandemic times. *Anthropology in action* 27/1, 2020, 46–52.
- HINE, Christine: *Virtual ethnography*. London, Thousand Oaks in New Delhi: Sage, 2000.
- KOZINETTS, Robert: *Netnography: Doing ethnographic research online*. London, Thousand Oaks in New Delhi: Sage, 2009.
- LEE, Bruce Y.: Coronavirus is not the 'Corona beer virus,' What people are Googling. *Forbes*, 30. 1. 2020; <https://www.forbes.com/sites/brucelee/2020/01/30/coronavirus-is-not-the-corona-beer-virus-what-people-are-googling/?sh=765b8ce58848>, 15. 7. 2021.
- MENCEJ, Mirjam: Življenje s koronavirusom v spletni folklori. Neobjavljeni prispevek, 2021.
- MILLER, Daniel: Digital anthropology. V: Felix Stein (ur.), *The Cambridge encyclopedia of anthropology*. Spletna izdaja, 2018.
- MILLER, Daniel in Heather A. Horst: The digital and the human: A prospectus for digital anthropology. V: Heather A. Horst in Daniel Miller (ur.), *Digital anthropology*. London in New York: Berg, 2012, 3–39.
- MOREY, Yvette, Andrew Bengry-Howell in Christine Griffin: Public profiles, private parties: Digital ethnography, ethics and research in the context of Web 2.0. V: Sue Heath in Charlie Walker (ur.), *Innovations in youth research*. London: Palgrave Macmillan, 2012, 195–209.
- NARDI, Bonnie A.: Cyberspace, anthropological theory, and the training of anthropologists. *Social science computer review* 14/1, 1996, 34–35.
- PACCAGNELLA, Luciano: Getting the seats of your pants dirty: Strategies for ethnographic research on virtual communities. *Journal of computer-mediated communication* 3/1, 1997, b. n. s.
- PINK, Sarah, Heather Horst, John Postill, Larissa Hjorth, Tania Lewis in Jo Tacchi: Ethnography in a digital world. V: Sarah Pink, Heather Horst, John Postill, Larissa Hjorth, Tania Lewis in Jo Tacchi, *Digital ethnography: Principles and practice*. London, Thousand Oaks in New Delhi: Sage, 2016, 1–18.
- PODJED, Dan: Renewal of ethnography in the time of the COVID-19 crisis. *Sociologia i prostor* 59/219, 2021, 267–284.
- PODJED, Dan: Antropologija med štirimi stenami: Od dnevnika na omrežjih do knjige. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 60/2, 2020, 113–114.
- PODJED, Dan in Ajda Pretnar: Novi pristopi za razumevanje načinov življenja: Gostujoči uvodnik. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 59/1, 2019, 5–6.
- PODJED, Dan: Omreženi prostori: Facebook kot znanilec vzpona omrežij in zatona prostorske paradigme. V: Mirjam Mencej in Dan Podjed (ur.), *Ustvarjanje prostorov*. Ljubljana, Praga, Bratislava, Krakov: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Filozofická fakulta Univerzita Karlova, Filozofická fakulta Univerzita Komenského, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2010, 133–161.
- POLJAK ISTENIČ, Saša in Saša Babič: Vsakdanjik: Participativni spletni dnevnik za zapise iz pandemije in po njej. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 60/2, 2020, 82–83.
- PRETNAR, Ajda: Računska antropologija: Razvoj področja in metodološki izzivi. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 59/1, 2019, 7–16.
- RAVNIK, Mojca: V mislih na Markovi procesiji v Benečiji. *Vsakdanjik*, 6. 5. 2021; <https://vsakdanjik.zrc-sazu.si/v-mislih-na-markovi-procesiji-v-beneciji/>, 12. 7. 2021.
- ROBINSON, Laura in Jeremy Schulz: New avenues for sociological inquiry: Evolving forms of ethnographic practice. *Sociology* 43/4, 2009, 685–698.
- TURKLE, Sherry: *Life on the screen: Identity in the age of the Internet*. New York: Simon & Schuster, 1995.
- SADE-BECK, Liav: Internet ethnography: Online and offline. *International journal of qualitative methods* 3/2, 2004, b. n. s.; https://sites.ualberta.ca/~iiqm/backissues/3_2/html/sadebeck.html, 12. 7. 2021.
- SAGLAM, Erol: What to do with conspiracy theories? Insights from contemporary Turkey. *Anthropology today* 36/5, 2020, 18–21.
- Spletni vir 1: Vlada Republike Slovenije: Slovenija razglasila epidemijo novega koronavirusa; <https://www.gov.si/novice/2020-03-12-slovenija-razglasila-epidemijo-novega-koronavirusa/>, 15. 7. 2021.
- Spletni vir 2: Facebook, Corona – največja prevara stoletja; <https://www.facebook.com/svetovnezarote/about>, 15. 7. 2021.
- VARIS, Piia: Digital ethnography. V: Alexandra Georgakopoulou in Tereza Spilioti (ur.), *The Routledge handbook of language and digital communication*. London: Routledge, 2016, 55–68.

Catching the Transient: Epidemic Reflections on Social Networking Sites

Digital technologies have co-shaped many aspects of daily life. In its various forms and manifestations, digitisation is an integral part of contemporary social and cultural practices and relationships. The coronavirus pandemic, which began in the spring of 2020, has exposed some of the existing dynamics between online and offline spheres, it has, however, also intensified and reinforced many new dynamics. As many everyday activities (such as work, school, leisure) have shifted to predominantly online environments due to protective measures, the way people use and interact with digital technologies has changed. In this article, the authors highlight the social dimensions of the epidemic which appear and transmit on online social networking sites in Slovenia. They analyse the coronavirus-related content on ten selected pages (this term is used to refer to pages, groups and profiles) on Facebook and Instagram, as well as the page titled Epidemic Impressions (*Impresije epidemije*), set up by the authors themselves. On this page, users were encouraged to share glimpses into their everyday lives, using both visual and textual options. This allowed the authors to explore how the received material (e.g. a photo accompanied with a short comment and hashtags) was turned into an online post with its specific modes such as reactions and sharing, and furthermore into digital ethnographic data. In addition to Epidemic Impressions, the authors focused on Facebook and Instagram pages that are not set up or curated by ethnologists and anthropologists. Some of the pages emerged as a result of the coronavirus disease, while others had existed before and primarily addressed other topics but were heavily influenced by the pandemic. Following a content analysis, the authors identified four main thematic clusters: the everyday, social engagement, conspiracy theories, and humour. In this article, they briefly discuss each of these themes, but also highlight the interrelationships and limitations of such a categorisation. In addition, they place the posts, comments, links and other content on the selected sites within the broader social, political, economic and cultural events in both local and global contexts. Therefore, the conclusion is that the digital and non-digital spheres (if they can be separated to begin with) cannot be considered as two separate domains, as they inevitably influence and are affected by each other.

